

riæ Dei propter se non est bonus motus, ac supernaturalis.

16 Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit, non politia, aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei id ipsum quodammodo dictantis.

17 Per illam præmixtum mox absolvendi, ordo Pœnitentia est inversus.

18 Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentia, etiam si eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abuso.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confessiones apud Religiosos factæ, plerique vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21 Parochiatus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22 Sacrilegi sunt iudicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendent, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi sunt à Sacra Communione, quibus nondum ineft amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ siebat à Beata M. V. in die Purificationis sua per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indigerit purificatione, & quod filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset, secundum verba legis.

25 Dei Patris sedentis Simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27 Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris &c. prætermis illis: Ego te baptize.*

28 Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

29 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. in eminenti, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis: Idem Sanctissimus statuit, & decrevit, 31. supradictas Propositiones tanquam temerarias, scandalosas, malesonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hereticas respectivè esse damnandas, & prohibendas sicut eas dannat, & prohibet, ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisiſ docuerit, defendat, ediderit, aut de eis etiam disputative, publicè, aut privatim trahaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non posse (praterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvit.

Insuper distillè in virtute Sanctæ Obedientia, & sub intermissione Divini Judicij prohibet omnibus Christi fidelibus cuiuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad præmixtum deducant.

Non intendit tamen Santitas Sua per hoc decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquisitor.

Loco ♦ Sigilli.

Premissum Decretum fuit publicatum 20. Decembris 1690.

P A R S P R I M A.

De Regula actuum humanorum.

C A P U T P R I M U M.

DE CONSCIENTIA,

Regula interna actuum humanorum.

5 C Onscientia est dictamen, seu judicium rationis, quo quis judicat aliquid hinc & nunc esse licitum, vel illicitum, ac proinde hinc & nunc agendum, vel omitendum, ex precepto, vel consilio. A syndesis differt: quia syndesis judicat de principiis moralibus universalibus, conscientia vero de conclusionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noster practicus actiones nostras in genere moris dirigit per hunc, & similes syllogismos, v. gr. Tempore Quadragesima, qui est sub talibus circumstantiis, ut habeat necessitatem carnis, non tenetur abstinere à carnibus; sed hodie, quo est tempus Quadragesima, ego sum sub talibus circumstantiis, puta indispositionibus, &c. ut habeam necessitatem carnis: ergo non teneor hodie abstinere à carnibus: in quo, & simili syllogismo, majorem universalem format syndesis, seu etica; minorem vero particularem, & conclusionem efformat conscientia, seu prudentia: in qua minori efformanda, nempe quod hinc & nunc habeam necessitatem carnis, diversa, immo major difficultas habetur, ita ut sexè viri doctissimi, qui faciliter iudicant de majori, nesciant se determinare ad minorem, quia pendet ex variis considerationibus, & circumstantiis particularibus, quæ haud ita faciliter discernuntur ab omnibus.

6 Ex quo fit, quod quamvis in universalibus iudices esse in Quadragesima jejunandum, si tamen in particulari iudices hic, & nunc, sub talibus circumstantiis, non esse à te jejunandum; non jejunando, non peccas, quia licet agas contra prius iudicium, non agis contra postterius, in quo propriè conscientia consistit.

7 Conscientia igitur est intrinseca, & proxima regula, juxta quam suas actiones homo dirigere tenetur, à qua proximè derivatur in actum inmoraltas, bonitas nempe, aut malitia; lex verò æterna est regula remota, in quantum est radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti; quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam, nisi ut est in conscientia, & ab ea proponitur voluntati, ideo conscientia

est regula proxima, cui si actus conformatur, sunt boni; si disformatur, mali.

Hinc non raro contingit, ut actus sit bonus, & objectum in se malum, & è converso; unde si quis ex invincibili ignorantia judicaret; hincum esse furtum ad faciendam eleemosynam pauperi graviter indigenti, furando non pecaret, quamvis ejus objectum sit in se malum: quia actus non specificatur ab objecto, ut est in se, sed ut à conscientiæ dictamine voluntati proponitur.

Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

CONSCIENTIA RECTA,

8 S Eu certa, est qua judicat objectum esse honestum, vel turpe, preceptum, vel prohibitum, sicut revera est, absque formidine de opposito: ut cum judicas, ex nulla causa licitum esse mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA

9 E St, qua ex principio certè falso falsam conclusionem dedit: seu, qua dictat aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod revera non est tale, absque motivo probabili: ut cum quis judicat licitum esse mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hinc & nunc sibi licere mentiri ad reparandum damnum sui filii.

10 Conscientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non obstante, quod objectum sit revera malum, unde excusat à peccato, immo peccas, si ei non conformeris; quia ex n. 7. conscientia est regula proxima, secundum quam actus nostri regulari debent, eique conformari, ut sint boni; unde quod est contra conscientiam, peccatum est; juxta illud Apost. ad Rom. 14. Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Hinc conscientia erronea dicitur recta, non simpliciter, sed secundum quid, nempe in ordine ad nos.

11 Qui peccat ex conscientia erronea, peccat peccato ejusdem speciei, & qualitatis, quam intellectus judicat; quia objectum specificat actum, prout hinc & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans eam conjugatam, adulterium committit.

12 Et licet sufficiat in confessione dicere:

Adulterium commisi, absque eo quod exprimat id fuisse ex errore, consultius est, si aperiat.

13 Conscientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, sed ad errorem deponendum, ita ut sive juxta eam, sive contra eam agas, peccas; gravius tamen, si contra; quia quando ante consensum tibi occurrit expressa dubietas, vel prudens suspicio erroris, cum possis liberè vincere errorem, illumque deponere, vel attentiùs rem considerando, vel consilium querendo à viro putato docto (ut supponitur) si non deponas, te exponis periculo peccandi; & inde peccas, tam si juxta, quam si contra conscientiam agas. De ignorantia fatis dictum est in *tom. 2. pag. 568. n. 375.*

14 Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad nostras obligationes investigandas, non debet esse omnis possibilis, quia sic totam Civitatem quis circuire deberet; quod est valde durum humanæ conditioni; sed facienda est more humano, & remittenda judicio prudentis hic & nunc, & juxta qualitatem materiæ: major enim diligentia est adhibenda in iis, quæ sunt juris naturalis, quam positivi; major, ubi adeit damnum tertii, quam ubi non adest; major, dum de vita, quam dum de bonis agitur. Et universaliter ad illam diligentiam tenemur, quæ sufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus, juxta dicenda de conscientia probabili à n. 60.

15 Hinc, si dubitas, an hodie sit jejunandum, non teneris adire Episcopum, aut Parochum; sed sufficit; si interroges Concionatorem, aut virum probum, qui prudenter existimet, quod sciat. Si dubitas, an hoc sit peccatum: requiritur, quod interroges virum doctum in moralí versatum. Si dubium sit in fide, requiritur, quod consulas virum doctorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16 Quod si hic & nunc reperiatur sub talibus circumstantiis, ut immineat executio, aut omissione operis, quam conscientia dicit, & tu non possis conscientiam deponere, in quantum non adest, quem consulas; tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hic, & nunc eam superare non vales. Unde talem conscientiam sequi teneris: & non peccas, quia est conscientia invincibiliter erronea. Et ex D. August. lib. 3. de lib. arbitr. cap. 19. Non tibi deputatur ad culpar, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras: v. n. 10. & 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17 *S*eu dubium est suspensio intellectus circa utramque partem contradictionis; &

tunc habetur, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinans, saltu notabiliter, etiam si aliqualiter leviter conjecturet sine probabili ratione de altera earum.

18 Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem se determinat, sed anceps manet, & suspensus; opinans vero determinate uni parti assentitur.

19 Dubium est duplex, negativum scilicet, & positivum. Negativum, est suspensio intellectus in defectu motivi, & rationis, circa utramque partem contradictionis. Sic rusticus dubitat, an hodie debeat jejunare, ex sola ignorantia, qua nescit, an sit, vel non sit præceptum, positivum, est, cum intellectus consideratis rationibus, & motivis, sive levibus, sive probabilibus, pro utraque parte contradictionis, manet in æquilibrio, & suspensus ad neutram partem se determinat.

20 Ex quo tria colliges, quod si rationes leves sint pro utraque parte contradictionis: dubium est positivum: quia ex motivis positivis. Imò rationes leves fortius causant dubium, quam probabiles. Si vero ratio levis sit pro una solùm parte, dubium est negativum, & ratio est contemenda pro ea parte, pro qua stat, quia dubium debet esse prudens.

21 Secundum, quod dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, sed quia est judicium, & assensus determinatus ad alteram partem, licet cum formidine de opposito: dubium vero dicit suspensionem assensus, & judicij determinati ad alteram partem; nam sapè, licet infinitiones probabiles pro utraque parte, intellectus inexpertus nescit prudenter se determinare ad alteram partem, sed manet dubius, & suspensus, hinc stat dubium cum motivis probabilibus pro utraque parte, quæ in intellectu experti & prudentis sufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, seu probabile.

22 Tertium, quod ad dubium tria requiruntur, 1. suspensio judicij in utramque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quod suspensio sit ex defectu motivi actu determinantis ad alteram partem. Hinc, si quis non cogitat de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, sed distractio, aut oblivio, de qua non curamus.

32 Item dubium est duplex, juris, & facti. Dubium juris est dubium de lege, seu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat præceptum audiendi sacrum, vel non. Dubium facti, cum dubitas, an aliquod opus sit factum,

etum, vel omissum; ut cum dubitas, an confessus sis peccatum, quod commisisti, vel non: An horas recitaveris, vel non.

24 Denique dubium, aliud est speculativum, aliud practicum: speculativum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, seu actus in genere; ut cum dubitas, an hodie sit præceptum audiendi sacrum: An res, quam possides, sit tua, &c. Practicum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic & nunc exercenda; ut cum dubitas, an hodie exculeris ab audizione sacri: An hic, & nunc tenearis rem restituere.

25 Qui operatur cum conscientia speculativè dubia, non peccat, si practicè judicet opus illud esse hic & nunc sibi licitum: quia conscientia practica est regula proxima: v. num. 5.

26 Qui vero operatur cum conscientia practicè dubia, peccat peccato ejusdem qualitatis, & speciei cum eo, de quo dubitas; quia se exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honestate sui actus: v. n. 11.

27 Hinc debet suam actionem suspendere, donec re mature, sed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honestate actionis: v. n. 77. 14. & 15.

28 Dubium autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non sufficit, si leviter ex solo voluntatis imperio: unde motivum esse debet rationabile, & prudens, sufficiens ad formandum judicium prudens.

29 Hinc valde juvat attendere ad regulas juris communis, præfertim ad duas: *In dubiis tutior pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis.* Quæ regulæ non sunt oppositæ, nam si superveniat dubium, an res, quam bona fide possides, sit alterius, tunc, si facta diligentia non certè tibi constet esse alterius, sed adhuc maneat dubius, tutius est, ut teneas partem, quæ possessioni favet: juxta aliam regulam: *Tene certum, & omite incertum.* Et in dubiis benigniore partem sequi non est minus justius, quam tutius.

30 Si facta diligentia invenias motivum, quo dignoscas, alteram partem esse verè probabilem, tunc potes illam eligere, juxta dicenda de conscientia probabili: quia tunc conscientia dubia transit in probabilem.

31 Si facta diligentia adhuc maneat dubius, tunc debes operationem suspendere, usquequod ulteriori diligentia adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32 Quod si necessario operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempe id

in quo nec est periculum peccandi, aut id, quod est minus malum: nam ex cap. duo mala, & cap. Nervi, dist. 4. ex duobus malis minus est eligendum: de quo fuisis infra: tunc inquam non eligis illud ut malum, sed ut bonum, quia hic, & nunc in tali casu nihil facere potes, quod melius sit. Denique si utrumque appareat æquale, tunc potes eligere, quod vis, quia tunc ignorantia est invincibilis. Quod est verum, etiam si in tales angustias constitutus reperiaris ex tua præterita negligentia culpabili; tunc namque sufficit, quod de præterita negligentia doleas.

33 Exemplum. Si die festo tu assistens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conscientia erronea putas esse æquale peccatum deferrere infirmum, & omittere sacrum, & diligentiam adhibere non valeas, quatenus peritum promptum non habeas, quem consulas; tunc potes sine peccato, quam partem mavis eligere: quia in tali casu ignorantia est invincibilis, operatio imminent, & non vales utrumque præceptum equi, Charitatis, & Religionis.

34 Ceterum regulæ num. 29. relata, sunt ferè sufficietes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materiæ motiva non suppetunt, unde breviter expenduntur.

In dubiis tutior pars est eligenda.

35 Hæc regula non semper habet vim præcepti, sed sapè vim consilii.

36 Tenemur ex præcepto partem tutiorem eligere in dubiis, sive facti, sive juris, quoad valorem Sacramentorum. Item quando aliter imminaret proximo periculum gravis damni, seu quando non licet sequi opinionem probabilem, relista tuiori, ut infra.

37 In aliis vero materiis non est cum tanto rigore discurrendum, non tenemur inquam eligere partem tutiorem, nisi lex aliqua præcipiat, ut pars tuior eligatur; quod maximè est verum, si ex parte tuiori grave aliquod incommodum sequeretur. Ratio est, quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus casibus, quale est periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi.

38 Exempla. Si dubium sit, an infans fuerit baptizatus: An sub legitima forma, & intentione, debet iterum sub conditione baptizari. Sic medicus tenetur tuius medicamentum eligere, si possilitas adest.

39 In dubio, an sis illegitimus, aut irregularis, non teneris sequi partem rigidorem, & tuiorem, quod sis talis; quia melior est conditio possidentis; & in dubiis favendum est

est Reo; nam Reo sufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obstante, ex cap. Ad audientiam, & cap. Significasti, determinatur, quod in dubio homicidii censeri debeat quis irregularis, & quod te neatur se abstinere a ministerio Altaris; ubi lex potius attendit ad reverentiam Altaris, quam ad commodum private personæ. Eum tamen non vult beneficis Ecclesiastis spoliari, quia non vult ob solum dubium tam notabile detrimentum inferre.

In dubiis melior est conditio possidentis.

40 Quæ regula universaliter locum habet nedum in materia justitiae, verum etiam in materiis aliarum virtutum, veluti, legis, &c. quia universaliter jus actuale certum unius, quod in actuali possessore supponitur, non debet vinci per ejus dubium alterius. Hinc qui bona fide possidet equum, non tenetur eum restituere per dubium superveniens, quod sit Petri.

41 Item locum habet nedum de possessione rei, aut juris, seu legis, sed etiam libertatis; ita ut, si facta diligentia, adhuc dubium per severet, licitum est dubitanti sua libertati favere, & partem, quam vult, sequi, ut à n. 29. quia libertas est maximum bonum naturale à Deo collatum homini, qua voluntas dicitur potentiarum animæ Regina, & de qua Poeta cecinit: *Non benè pro toto libertas vendit aurum.* Unde nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42 Libertas autem cedit legi, ita ut si possessio sit pro lege, spoliatur homo possessione sua libertatis; quia nostra libertas non est a lege soluta, sed subdita Deo, & inde potestati, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi à Deo:* &c. itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.

43 Exempla. In dubio, an lex adsit, aut præceptum, manet in possessione libertas: quia nemo spoliari potest jure, quod certò possidet, per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui manè incipit dubitare, an comederit, aut biberit post medium noctem, posse manè communicare, docent Diana, Bardi, Verricelli, & alii Doctores gravissimi. Et similiter eum, qui nocte Jovis dubitat, an sit media nox, posse carnibus vesci: v. ver. Jejunium.

45 In qua tamen re ego puto, ut sic dubitans, ob Sacramenti reverentiam, manè à communione se abstineat, nisi adsit necessitas, aut urgens causa communicandi.

46 Certus de lege, dubius tamen, an casus

particularis sit sub ea comprehensus, non ligatur lege, sed stat in possessione libertatis, quia pro tali casu in particulari non constat de lege. Unde si es certus de præcepto, quod hodie sit dies festus, & tenearis ab operibus servilibus abstinere; dubites tamen, an pingere, aut typos componere, sit opus servile, non obligaris ab illo abstinere. Semper tamen recurrent dicta de diligentia præmittenda, ex n. 13. ad 16.

47 E contra, si constat de lege, sed dubitas, an ei satisficeris, satisfacere teneris: quia possessio stat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas persolverit, tenetur illas persolvere.

48 Dubius de legis justitia, obedire tenetur, quia Superior est in possessione juris præcipiendi, quo spoliari non potest per purum dubium subditi.

49 Certus de lege, dubius, an sit acceptata, aut postea abrogata, lege ligatur: quia possessio stat pro lege, quæ est prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex sit acceptata, non ligari lege; quia cum lex saltem civilis sine acceptatione sit invalida, dubium, an lex sit acceptata, par est, ac dubium, an lex adsit, de quo n. 199. unde possessionem stare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS

50 Est judicium gravi ratione, vel auctoritate munitum.

51 Dicitur probabilis extrinsecè per auctoritatem; intrinsecè per rationes ab auctoritate distinctas.

52 Differt à conscientia dubia, quia in dubio motiva relinquent intellectum suspensum, in opinione per se sufficiunt ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non semper provenit ex parte motivorum, sed etiam sàpè ex parte solius intellectus, virtutem motivorum penetrare nescientis.

53 Item opinio alia est verè probabilis, quæ scilicet gravi nititur fundamento: alia est tenuiter probabilis, quæ scilicet est leviter, aut dubiè probabilis, in quantum levi nititur fundamento; unde impropiè dicitur probabilis, non verè; quia cum sit levè munita fundamento, non est sufficiens ad formandum judicium prudens, quod secundum eam liceat hic & nunc operari. Talis 1. est opinio, quam unus, vel alter docet, & non habet rationem intrinsecam; vel si habet, non est firma, sed levis, 2. Si unus, vel alter eam doceat, quamplures autem Doctores classici eam parùm tutam, aut non audiendam afferant, 3. Si per transitum unus, vel alter eam asie-

rat,

rat, fine sufficienti examine, præterim si aliis, qui ex professo de ea agit, firma ratio ne oppositum teneat. In his namque, & simili bus casibus, cum talis opinio sit leviter probabilis, & ad summum duæ probabilitatis, non licet ei prudenter adhærere: sed eligenda est pars tertia, juxta regulam dubii: vid. prop. 3. ab Innoc. XI. damn. p. 4.

54 Unus autem actor potest facere opinionem verè probabilem, si plures classicos Doctores pro ea citet, & sit fidus in citando: hac ratione, qui libros non habet, rectè agit, dum acquiescit consilio alicujus viri docti in morali periti, afferentis talenm opinionem esse probabilem.

55 Item potest contingere casus, ut opinio unius Doctoris sit verè probabilis, etiam si quamplures Doctores contrarium teneant; si Auctor ille non sit novitatis amicus, sed veritati studeat, & valde peritus; quod ex aliis ejusdem doctrinæ colligi potest: & si rationes ita firmas afferat, quæ faciliter aliorum rationes infringant: ratio enim est anima legis.

56 Demum idem est, si Auctor ille suam assertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propositiones damnatas videmus, quæ anteā ut firmæ à quamplurimis vulgatis Doctoribus docebantur.

58 Præfatis autem qualitatibus, & admini culis seclusis, non sufficit unus Auctor modernus ad constituantem opinionem probabilem: v. prop. 27. ab Alex. VII. damn. p. 2.

Q U È S T I O

59 Celebris est: *An liceat sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, in concursu opinionis probabilioris, seu tertiis?*

A Ssertio 1. Quando agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, seu tertiori.

Hæc sententia non est moderna, ut dicunt contrarii, maximè Fagnanus in 1. lib. Decri C. Ne innitaris, &c. & Gonzales: sed satis antiqua, quam innumeris Doctores, tam recentes quam antiqui, docent, quos referunt, & sequuntur Verricelli tr. 2. qu. 10. Tamb. tom. 1. lib. 1. c. 3. §. 4. n. 22. Mastrius dis. 1. q. 4. Cardenas disc. 4. c. 1. Gobat tom. 1. tr. 1. n. 100. & tom. 2. in quinario tr. 1. Mendo in Epith. in discursu circa opin. prob.

60 Ratio principalis est: Primò: quia qui operatur juxta opinionem minus probabilem & minus tutam, non temerè, sed pruden-

ter operatur, quoniam non ex levi, sed ex gravi fundamento movetur; opinio enim minus probabilis, & minus tuta, est gravi fundamento munita; est namque sermo de opinione minus probabili, quæ est verè probabilis, & tutæ; & cum liceat prudenter operari, licetum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, quæ sit verè probabilis, probabiliori, & tertiiori relicta, quando agitur de sola honestate actionis.

61 Secundò, quia sententia, quæ universaliter in omni materia negat, non parum angit conscientias scrupulis, 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum universaliter obligat ad feligendas opiniones probabiliores & tertiores, 2. Quia frequenter difficile est, præsertim timoratis, opiniones flatera pondere; & inde probabiliores feligere: nam etiam quoad hoc non vulgare est dissidium inter Autatores peritissimos, qui sibi contradicunt; quilibet enim probabilem suam putat opinionem, id negantibus aliis: quod maximè liquet inter Doctores celebres duarum insignium scholarum Thomistica, & Scotica; jugum autem Christi est suave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinae positivæ sunt interpretandæ benignè. Eccli. 4. In judicando est opus misericordia. Et Matth. 11. Jugum meum suave est, & onus meum leve. Ita & leges Ecclesiasticae, & Canonicae, c. obligant, 27. q. 7. Eò maximè quia jus Canonicum imitari debet jus divinum, quoad fieri potest: Innoc. III. C. qualiter, & quando 2. de accusat. Qualiter, & quando à Magistratu Ecclesiastico procedendum sit ad puniendos subditorum excessus, ex auctoritatibus novi, & veteris Testamenti colligitur, ex quibus postea processerunt Canonicae Sanctiones.

Et Gerson. n. 133. apud Gobat tom. 2. tr. 1. sett. 12. n. 180. Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, eas nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem, text. l. 15. ff. de leg. Idem monitum in specie de lege positiva Christi quoad Confessionem Sacramentalem, Confessariis tradit Jacob Granadus 5. part. de Sacram. Controv. 7. tr. 14. ref. 5. Cum ad Sacramentum Pœnitentia accedere sit unum ex difficultioribus, quæ humana imbecillitas in lege Christi præcepta sunt, reddantur, quoad fieri potest, minus difficultia, quæ ad illius usum, seu susceptionem spectant.

Cum igitur Confessarius sequendo opinionem benigniorem, quæ sit verè, & certo probabilis, minus difficultia reddat ea, quæ ad Sacramentalis Confessionis usum spectant, licet potest eam sequi.

Qua-

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut solùm agatur de honestate actionis, & non in casibus secundæ Assertionis. 2. Nisi aliud confset, aliam fuisse mentem legislatoris. 3. Nisi opinio benigna repugnet receptæ consuetudini loci. 4. Nisi opinio, quæ secundum se est probabilis, ob particulares circumstantias loci, temporis, personarum, &c. non sit in individuo, seu hic & nunc practicè improbabilis, Gobat. tom. 2. tr. 2. selt. 1.

62 Tertiò, æquè injustum est obligare ad indebita, quām à debitis eximere. Hinc æque mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur Confessarius, qui ex culpabili negligientia in re examinanda obligat ad restituendum pœnitentem, qui non debet, quām qui deobligat eum, qui debet. Et si laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyprianus, dum dixit, Baptizatos ab Hæreticis necessariò rebaptizandos: Manichæi tenentes non esse licitum carnibus vesci, &c.

63 Sæpè audivi dictum: *Extrema sunt vitiosæ. In medio consistit virius.* Et Ecclesiastes cap. 7. ait: *Iustus perit in iustitia sua, &c. Noli esse iustus multum, neque plus sapias, quām necesse est, ne obstupescas.* Hæc addidi, non quia sententiam negativam improbare velim, sed solùm ut rigoris titulus illi favere non videatur.

64 Inde clara est solutio ad rationem in oppositum, videlicet, quod sequens opinionem minus probabilem, se exponat periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem verè probabilem, licet minus probabilem, aut minus tutam, non se exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur; & qui prudenter operatur, non peccat; nam qui peccat, imprudenter operatur.

65 Et licet contingere possit, quod actus ille revera sit contra præceptum, & quod opinio revera sit falsa, non officit. 1. Quia actus ille solùm erit peccatum materiale, quantum revera à parte rei actus est prohibitus, seu contra præceptum, & opinio est falsa; at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falsitas non est prudenter cognita, nec volita; imò actus est prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2.

Quia etiam id contingere potest in propositione putata probabiliori, contingere inquam potest, ut propositione, quam tu putas probabilior, sit revera falsa, & tua operatio secundum eam sit contra præceptum; ac proinde peccatum materiale, quod evidenter constat Deo; nam ex duabus propositionibus contradictoriis una est necessariò vera, altera falsa. Hinc plures propositiones modò sunt

damnatae, quæ anteà probabiliores putabantur à pluribus.

66 Tertiò, quia qui sic operatur, operatur juxta sententiam in actu signato probabilem; nam sententiam, quæ concedit eligi posse opinionem minus probabilem, quando agitur de sola honestate actionis, est probabilior, & tutior; Probabilior, quia magis accedit veritati, ut consideranti rationes patet, & ut tenent omnes ejus festatores. Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis: minuit enim tot obligationes, quot sunt opiniones probabiliiores in intellectu operantis; tutius autem est vitare pericula peccati formalis, quo Deus certò offenditur, quām alicuius peccati materialis, quo certò Deus non offenditur, cùm à culpa mortali excusat ignorantia invincibilis, aut verè probabilis.

Hinc ait Cardenas dis. 4. cap. 1. n. 8: opinionem minus probabilem, quæ est verè probabilis, impropriè vocari minus tutam, quia formaliter est tutissima, & solùm dici materialiter minus tutam, quatenus exponitur peccato materiali.

67 Quartò, quia qui operatur sequens opinionem verè probabilem, habet conscientiam practicè certam, quod licet operatur: ultra enim actum opinativum directum, explicitè aut virtualiter habet actum reflexum, quo certò judicat se licet operari, dum hic & nunc operatur secundum opinionem verè probabilem.

68 Dices 1. Qui sequitur opinionem minus probabilem, relicta opinione sibi probabiliori, agit contra conscientiam; agit enim contra judicium proprium, quod oppositum magis veritati accedit; igitur peccat: 1. Quia ad Röm. 14. *Quod non est ex fide, peccatum est,* Et ex C. Ex litteris dñi. spoliat. *Quod fit contra conscientiam, adificat ad gehennam.* 2. Quia agit cum formidine de opposito, & se exponit periculo peccandi.

Resp. negando antecedens: hic namque non agit contra conscientiam; sed juxta conscientiam certam; certum inquam est 1.

Quod opinio, de qua loquimur, licet sit minus probabilis, sit verè, & certè probabilis, quia gravi nititur fundamento. Et quia (ut advertit Mendo) opinio certò probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam probabilior, sed per aliam certam; quoniam probabilitas soli certitudini aut falsitati opponitur. Et major probabilitas non excludit falsitatem. Hinc ex Arist. *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Certum insuper est. 2. Quod quilibet possit prudenter & licet operari juxta opinionem

velè.

verè, & certò probabilem: igitur certum est, quod possit quis prudenter, & licet operari juxta illam.

Quod judicium est certum, cùm sequatur ex duabus præmissis certis, & hoc judicium est conscientia: Conscientia enim est judicium conclusionis particularis, seu dictamen de actione, hic & nunc licita, vel illicita, ex n. 5.

Unde, qui hic & nunc agit juxta opinionem minus probabilem, non agit probabiliter & cum formidine, sed certò certitudine, quod actio sit prudens, & licita: agit enim juxta judicium ultimum jam explicatum, quod est certum, adeoque actio agentis remota fundatur in probabilitate, & formidine, proximè vero in certitudine judicii ultimi, quod est conscientia. Quod sufficit, ut quis prudenter, & licet agat, absque eo, quod periculo proximo peccandi se exponat: alioquin nulla actio, quæ per opiniones regulatur, esset licita: quia eo ipso, quod est opinio, licet probabilior, formido remota non potest à judicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licet operandum, quod conscientia certitudinem talem habeat, quæ formidinem proximam excludat.

Tum quia (ut ait Mendo) regula operandi non est probabilitas, sed recta ratio, videlicet ultimum judicium practicum, seu conscientia: adeoque, sicut non tenetur quis ad melius in genere boni; ita neque ad certò probabilius in genere certò probabilis.

Item: quia hic operans potest habere judicium reflexum, quod opinio, quæ sibi apparat minus probabilis, sit probabilior, immò in se vera; & quidem prudenter; quia regulariter opinio, quæ uni, aut eidem modo appetit probabilior, alteri, aut eidem postea appetit minus probabilis.

Confirmatur; quia qui sic operatur, non judicat opinionem probabiliorum esse veram; alioquin judicaret oppositam, juxta quam operatur, esse falsam, cùm una sit veritas: sed solùm judicat eam magis apparere veram; sæpè autem, quæ magis apparent vera, re ipsa sunt falsa. Hinc Cajet. 2. 2. quest. 10. art. 7. in fine: *Contingit aliquando magis apparere, percipi, satisfacere, & mouere argumenta falsa, quām solutiones eorum.*

69 Dices 2. Qui agit juxta opinionem minus probabilem in concursu opinionis probabilioris existentis in eodemmet suo intellectu, judicat actionem suam esse probabiliter, imò magis probabiliter illicitam: ergo peccat.

Resp. cum Verricelli trist. 2. quest. 11. n. 4. judicium illud de malitia actionis esse specu-

lativum, nou practicum, nam eo ipso, quod voluntas se determinat ad agendum juxta iudicium, quod habet, quod actio sit verè probabiliter licita, practicè, & exercitè judicat esse licitam, & sic non peccat, sed solùm adest tunc formido peccati, minimè judicium practicum, quod peccat.

Confirmat, ut sequitur: *Alioquin sequeretur (quod etiam fatetur Cajet. tom. 1. opusc. ultim. resp. 13. in fine) scrupulosum, qui cum iudicio practicè scrupuloso operaretur, mortaliter peccare;* quod est durissimum: nam devotissime mulieres, & viri scrupuloso infinita peccata mortalia quotidie committerent; cùm rāmen dolissimi Confessarii nec eos audire current, imò etiam sine præmissa Confessione plerumque jubent sacram accipere Eucharistiam.

70 Plures rationes in oppositum fileo, quia fatis solvuntur ex dictis. Aliæ confundunt probabilitatem cum dubio, in quo jam dicatum est, num. 32. partem tutiorem esse eligendam. Aliæ confundunt consilium cum præcepto, quando non negamus, consilium esse sequi opinionem probabiliorum. Aliæ demum loquuntur non de vera probabilitate, sed de tenui, quam quidem jam respondeam esse dimisum num. 63.

Fateor tamen, quod, si stante probabilitate opinionis, tu haberas promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis, ad eam teneris; & ea habita, juxta eam operari obligaris, relicta omni opinione tam minus probabili, quam probabiliori; quia certudo omnem vincit opinionem, cùm essentialiter excludat formidinem; tunc enim evadis certus de falsitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, quæ rem certam reddat, aut determinatione Ecclesiæ, haud amplius licet sequi opiniones prius putatas probabiles, ei oppositas.

71 Ex his sequitur, 1. aliud esse opinionem esse probabiliorum, & aliud esse tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum appetit magis veritati accedere. Dicitur tutior, quæ magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiseris votum, licet tutius sit, si exequaris; sic namque numquam committes peccatum, neque materia: probabilius autem est, quod non obligiris, quia non est facienda solutio certa pro debito incerto: in dubio autem sensu sæpè opinio probabilior dici potest etiam tutior, vide num. 29.

72 Secundò, posse unum sequi opinionem probabilem alienam: quia tunc non dicitur agere contra conscientiam propriam, sed suam conscientiam conformare alienæ, & facere